

מקושרים

גיליון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה

מתוך אוצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

גיליון מ"ד

פרשת ראה | תשפ"ה

ראני תפילתי

צדיקים ועבודת התפילה - בראי הפרשה

ישנם שלא זכו. יש שהתפילה נתפסת אצלם מצות אנשים מלומדה, ויתירה מכך - כמעמסת אנשים מלומדה, משימה אותה יש לבצע מתוקף היותו יהודים, אולם ללא רגש, כוונה והתעוררות, ובעיקר רצון אמיתי לזכות לרגע של קרבת אליקים.

אצל אלה, עצם השהייה בבית הכנסת מהווה עול מטרד לדאבון לב, ובדיוק בשביל אנשים מסוגם קבעו חז"ל (ברכות ה, א) כי לעולם איכנס אדם שיעור שני פתחים לתוך בית הכנסת ורק אז יתפלל, כדי שלא יראה כאילו הוא נחפז לברוח מבית הכנסת ברגע שרק יתאפשר לו.

בפרשת השבוע נאמר (יב, יא): "וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשָׁכֹן שְׁמוֹ שֶׁם שְׁמָה תִּבְיֹאוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מֵצֵא אֶתְכֶם עוֹלְתִיכֶם וְזִבְחֵיכֶם מִעֲשֵׂרְתִּיכֶם וּתְרִמַּת יֶדְכֶם וְכָל מִבְּחַר נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְּרוּ לַה', וְאִם כֵּן הַדָּבָר בּוֹמֵן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הִיא קִיּוֹם - בִּידְנוֹ לְקִיּוֹם זֹאת אֵף בּוֹמֵנָנוּ אֲנִי בְּבֵית מִקְדָּשׁ מַעֲט שְׁנוֹת לִנּוּ לַפְּלִיטָה.

אולם כאן מבהירה התורה (פסוק יב): "וְשִׁמַּחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם!"

ככל שהאדם קרוב יותר לבוראו, ככל שדרגתו נעלית יותר והוא חפץ להתדבק בבורא כל העולמים, אזי שמחתו על ההזדמנות שניתנה לו להשיג לבו לפניו ולהתייחד עם קונו לשעה - גדולה ומרובה יותר.

♦♦♦

אחד ומיוחד שבחסידי ליובאוויטש היה הצדיק ר' זלמן לייב איסטולין.

כבר בגיל שבע עשרה זכה ר' זלמן לייב לסיים בעיון את כל ששת סדרי הגמרא ואף ללמוד חבורתא במשך כמה שנים עם רב עיירת מכורתו וסומיאץ, שמו יצא לו בתור 'העילוי משומיאץ' ועד כדי כך שהוצא לו כבר בגיל צעיר יותר למלא את מקומו של רב העיירה, כשזה האחרון עלה ארצה.

במקביל להיותו גאון אדיר בתורה, עשה ר' זלמן לייב את מיטב שנותיו בקרב חסידי ליובאוויטש שבמוסקבה, שם למד חסידות מהי ומסירות נפש מהי והפך עד מהרה לאחד המיוחד שבחבורה ולחסידי משכמו ומעלה.

להבהת אש קדושה ליהטה בלבו, וכחסידי ליובאוויטש האמון על דרך רבותיו להפיץ תורה וקדושה בכל מקום שהוא - מסר את נפשו היכן שרק פנה להקמת תלמודי תורה, דאגה לשחיטה כשרה והסדרת תשמישי קדושה מהודרים ועוד כידי ה' הטובה עליו.

ברבות הזמן, כשגויס בכפייה לצבא הרוסי ונאלץ לשהות במקום קר ומנוכר זה, לשמש תפוח ארוכה כגלות הוא נמצא הרחק מכל הקדוש והיקר לו, אולם במסירות נפש של ממש שמר מכל משמר שלא לגעל את נפשו במאכלות אסורים והקפיד על קוצו של יו"ד.

פעולותיו להרחבת גבולות הקדושה והאדרת תורה ותפילה בכל מקום אליו הגיע, היו לצנינים בעיני השלטונות הקומוניסטיים, ואילו האחרונים עשו את מה שהם ידעו לעשות יותר מכל. קרי: רדיפה והתאכזרות כמיטב המסורת הרוסית. רק כעבור שנים ארוכות זכה ר' זלמן לייב לצאת סוף סוף ממסך הברז ולעשות את דרכו לארץ הקודש, פצוע וחבול ומוכה בכל גופו, כשרגלו האחת קטועה ל"ע.

בעלותו ארצה קיבל את פניו גיסו, מגיד המישרים הנודע ר' יענקלה גלינסקי אשר התגורר בבני ברק וראה לעצמו זכות להעמיד את ביתו לרשות הגיס בן העלייה.

אודות היום הראשון לשהותו בבני ברק, שח לימים ר' יענקלה.

ויהי אור, והנה אזור ר' זלמן לייב כגבר חלציו ומחיש פעמיו לבית הכנסת 'לדרמן' הסמוך לביתו של ר' יענקלה, נעמד בדחילו ורחימו לתפילת שחרית ומתפלל בסערת אש ליהטת כפי שרק חסיד כמוהו מסוגל.

חלפה שעה, חלפו שתיים. ר' יענקלה ממתין בביתו, ארוחת הבוקר מוכנה זה מכבר והוא רק מצפה לשובו של הגיס מתפילת שחרית. אך לשווא. הלה מתמהמה.

עוד זמן חלף, וכלום. הגיס איננו.

חשש קל הזדחל ללבו של ר' יענקלה. שמא טעה ר' זלמן לייב בדרכו? אולי פנה בפנייה לא נכונה והוא תר אחר דרכו בבני ברק, עיר חדשה ובלתי מוכרת עבורו?

המשך בעמוד ב'

התפילה בפרשה

אמרי שפר ממאורי האומה

"רָאָה אֲנִי נָתַן לְפָנֶיךָ הַיּוֹם בְּרָכָה וְקָלָה" (יא, כו).

ויראה לומר על דרך פשוט על פי מה ששמעתי מהמגיד הקדוש מו"ה יחיאל מיכל זצוק"ל מזלאטשוב על פסוק (דברים ה, ה): 'אֲנִי עֹמֵד בֵּין ה' וּבֵינֶיךָ וגו'', שביאורו שמי שמחשב את עצמו ליש ומתפאר בלבבו לאמר שהגיע לאיזה מעלה בלימוד או במעשים טובים, על ידי זה הוא עושה מסך המבדיל בינו לבין השם יתברך לכל יוכל להשיג מנועם אלקותו יתברך שמו וזהו 'אֲנִי' שמה שהאדם מחזיק עצמו ליש באיזה דבר זה הוא עומד בין ה' וביניכם.

אמנם לא כל העיתים שוות כי שהאדם עומד לשפוך שיחו לפני ה' אז אם יעלה על לבבו לאמר מי אנכי לגשת לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא ויתבייש להתפלל בהתלהבות ולדבק עצמו בה' לא יוכל להתקרב עצמו לעבודת השם וימנע עצמו מעבודת התפילה, על כן בגשתו להתפלל צריך לאמץ את לבבו והחלש יאמר גבור אני לבוא בהיכל המלך.

וזהו אמרו 'רָאָה אֲנִי', פירוש שמה

הילולא דמרי עלמא

בעלי הילולא ועבודת התפילה

הרה"ק ר' דוד צבי שלמה מלעלוב זי"ע
ה' אלול תרע"ח

"צָרָה וְיָגוֹן אֲמָצָא" ואמר דוד המלך (תהלים קטו, ג - ד), "וּבְשֵׁם ה' אֶקְרָא אֲנִי ה' מִלְטָה נַפְשִׁי", וכך פירש זאת רבנו: דוד המלך נעים זמירות ישראל התחנך לפני הקב"ה, שימלט את נפשו מכך שרק במצבים בהם 'צרה ויגון אמצא' או אז 'בשם ה' אקרא', אלא אדרבה ירוממהו ויביא אותו לתפילה מעומק לב בכל עת, לדביקות עילאית ולהתייחדות עם קונו.

שיח במקום הקדוש ותרעה ישועה גדולה.

הלה, אשר זה מכבר כיתת את רגליו בקברי הצדיקים והקדושים אשר בארץ ולמותר לציין שפקד את הציון המצוינת שבמירון, נענה על אתר ואמר: 'כבר הייתי במירון'.

'ואצל הרופא' תהה הרבי בתגובה, 'כבר הייתי? ואם הרופא טרם הועיל בביקורך הקודם אצלו, האם לא תלך אליו שוב?'

'כך דרכה של תפילה' החכים אותו רבנו, 'מתפללים שוב, ושוב, ושוב, עד שנענים! סע למירון פעם נוספת, התפלל מעומק לב ובע"ה תבוא רפואה שלימה לבנך'.

דמותו הפלאית של רבנו, אשר נתכנה בחיבה 'ר' דויד'ל' או סתם 'הרבי', היתה לבני ירושלים כתובת לכל. בימים שבשגרה ולכל מבקש ה', וכך גם כשנדרש היה לפעול ישועות מעל לדרך הטבע ולשדר מערכות עולם, ידעו הכל - הרבי הוא הכתובת.

כך היה כאשר על צווארו של אחד מבני ירושלים השתרגה צרה של ממש, כאשר בנו יקירו נדבק באחת המחלות המדבקות שהכו בבני ירושלים והפילו חללים לרוב. הלה החיש פעמיו אל הרבי, כשדמעות ניגרות מעיניו שטח את תחינתו כי יפעל עבורו הרבי ישועה ורחמים, בכוחו הגדול יעלה ארוכה ומזור למחלתו.

'סע למירון' הורה הרבי קצרות, 'שפוך

מי אינו חפץ לשוב? לשים מאחוריו את ההחלטות הגורעות והמעשים הנלוזים ולהיטהר בלב שלם, להתקרב לאבא שבשמים באמת ובתמים? האם ישנו יהודי שהמילה 'תשובה' אינה קוראת לו בחום, כמו מזמינה אותו לבוא בשערי העולם המופלא של קרבת אלקים ולהימנות עם אלו שאפילו צדיקים גמורים אינם עומדים בדרגתם?

נבונן לרגע באחת הברכות הראשונות שבתפילת שמונה עשרה, ברכה שמקומה נקבע תיכף בתחילת ברכות של חול ולא בכדי, הלא היא ברכת 'השיבנו'.

'השיבנו אֲבִינוּ לְתוֹרָתְךָ' אנו מתחננים, מבקשים ומייחלים, 'וְנִקְרְבְנוּ מִלִּפְנֵי לַעֲבֹדְךָ'. אלא שזה עובד גם הפוך, וכאן הבשורה: 'קִרְבְּנוּ מִלִּפְנֵי לַעֲבֹדְךָ', היא עבודה שבנפש זו תפילה, ובכוחה יהא להשיבנו לתורתו יתברך, לדרך הישר ולמסילה העולה בית א-ל. אולם עצם התשובה זו רק משוכה אחת שעלינו לעבור בדרכנו לקרבת האלקים.

מה עם קבלת התשובה? האם אנו בטוחים שתשובתנו תתקבל ברצון?

אחת העצות הטובות ביותר ושמה הטובה מכל לקבלת התשובה באהבה, כתב הרה"ק האביר יעקב - היא הקפדה יתירה להתפלל שלש תפילות ביום מבלי להחסיר אף לא אחת מהן. ורמז יש לדבר במילה 'תשובה', אשר ראשי התיבות שלה הינם: 'הישמר והתפלל שלש תפילות ביום'.

למותר לציין כי אין די בתפילה שטחית, רדודה, כזו בה האדם אומר את המילים אך לבו כל עמו ומחשבותיו משוטטות במרחקים. תפילה שכזו הרי היא כגוף ללא נשמה, והתשובה הבאה בעקבותיה כמזה אף היא - מאולצת ודחוקה.

אדרבה, יש להתפלל בכונה הראויה, מתוך כווד ראש ושמחה של מצוה וכשהמחשבות כולן משועבדות לעבודת התפילה, למי שאליו אנו מתפללים, מתוך הכרה בכך שזוהי שעה יקרת ערך בה מתייחד האדם עם קונו. או אז תהא התשובה ראויה וכמובן תתקבל לרצון.

ענין זה רמזו מיד בתחילת התפילה, עוד טרם פתחנו באמירת ברכה הראשונה היא ברכת אבות. ראשי התיבות של הפסוק: "אֲ-דָנִי שְׁפָתֵי תִפְתָּח וְפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ" עולים בגימטריא 'תשובה', ובא הדבר ללמדנו כי בכח התפילה להביא לתשובה ולקבלתה באהבה.

בפרשת השבוע מציבה התורה הקדושה לפני האדם את הבחירה הנצחית בין הברכה לקללה, בין הטוב לרע ובין חיים שאפשר אכן לכוונת 'חיים' לבין כאלה הרחוקים מהגדרה זו.

וכאן אנו נתקלים בהבטחה אלוהית, בשורה של ממש הרמוזה בפסוק הבא (יא. כו): "אֵת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת ה' אֱלֹקֵיכֶם אֲשֶׁר אֶנִּי מֵצִוְהָ אִתְּכֶם הַיּוֹם".

המילים 'הַבְּרָכָה אֲשֶׁר' עולים בגימטריא [עם הכולל] 'היא התשובה', ומאידך המילה 'מִצְוֹת' עולה בגימטריא 'היא התפילה'. היש לנו רמז גדול מזה, ברור וצלול כבדולח?

אין ברכה כתשובה, ועל אחת כמה וכמה כשהיא מתקבלת באהבה, לרחמים ולרצון. ואין דרך טובה יותר להגיע לתשובה ולהביא לקבלתה כמו התפילה. נמצאנו למדים - אימתי תשרה אותה ברכה נפלאה ונוכח להתקרב באמת ובתמים לאדון הכל? כשנצטרך ת עבודת התפילה לעבודת התשובה!

נחשוב על כך בכל פעם בה אנו נעמדים להתפלל. נהגה את התיבות הקדושות ברגש, במתינות וכמונים מעות. נתייחס לעשה יקרה וחביבה זו כראוי ונעשה הכל כדי לנצל אותה כיאות.

הרי באים אנו בזמן גדול בה בשערי עולם התשובה, מתעלים לדרגה הנעלית כל כך!

מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל מומרנץ שליט"א

המשך מעמוד א'

תיכף יצא לחפש אחריו, כשהתחנה הראשונה הינה בית הכנסת 'לדרמן', משם ודאי יצא הגיס תיכף לאחר תפילת שחרית, ומי יודע - אולי אי מי ראה להיכן היו פניו מועדות.

אך הגיע ר' יענקל'ה לבית הכנסת, והנה נגלה לעיניו המחזה המרגש הבא.

ר' זלמן לייב, פניו להבים וכולו נרגש, רץ ממנין למנין ועוקב אחר המתרחש. ו'המתרחש' היינו כמובן קדיש וקדושה, 'אמן יהא שמיה רבה' ו'ברוך'. הוא עונה אמן כאן, ורץ לענות גם במנין השני, כמו ילד בחנות ממתקים אשר התלהבותו אינה פגה לרגע.

כעת הבין ר' יענקל'ה מה פשר העיכוב. הבין, ונפעם.

בעדינות משך בשרוולו של גיסו, הסב את תשומת לבו לשעה המתאחרת, הפציר בו לשוב הביתה ולסעוד את לבו בארוחת הבוקר.

'איך אוכל לעזוב?!' שטף דמעות נרגשות פרץ מעיניו של ר' זלמן לייב, 'הלא זה עשרות שנים שלא זכיתי לשמוע קדיש ולהשתתף באמירת קדושה, לומר ברכו ואמן יהא שמיה רבא, ולא אנצל את ההזדמנות שיש לי כאן?'

הוא היה פשוט רעב. אחוז בולמוס רוחני שמנע ממנו לחשוב על אף דבר אחר. רק לחטוף ולחטוף, להשתתף ולענות. הוא שמח על ההזדמנות, נרגש על עומק לבו מהזכות שניתנה לו להלל את ה' מגורו ולשבח ליוצרו בבית מקדש מעט.

קרבת אלקים

לאורם של גדולי הדורות

'הו! התעוררת מוקדם' חיך האב לילדו הקט, 'נצל את ההזדמנות וגש נא לבית הכנסת 'הגר"א', שם מתפללים כרגע עשרות אנשים ובודאי צמאים הם ואף רעבים. טול את מיני המזונות וקנני המשקה הללו, לך והשב את נפשם'.

הילד, אשר נודע לימים בתור הגאון ר' יצחק שבדרון ואשר שיתף לימים באותה חוויה במחיצת אביו, ספר המוסר החי' ר' שלם שבדרון, בא במבוכה. היה זה בתקופה שטרם מלחמת תש"ח. הבריטים הטילו עוצר על הרחובות השכם והערב, וכל יציאה לרחוב ללא אישור הסתיימה במקרה הטוב בקנס כספי גבוה ומקרה הגרוע הגיע הדבר עד כדי סכנת נפשות של ממש.

'מה? הם?...' האב הגדול החווה כלפי החלון, ממנו נשפך גודי חיילים בריטיים אשר סובבו ברחוב בנשקים שלופים וארשת חמורה. הילד מצדו הנהן בביישנות-מה. מהם אכן חשש.

'אין לך מה לחשוש מהם!' פסק ר' שלום והניח יד רחומה על כתפיו, 'לך וקיים את המצוה, ואני מצדי אתפלל עליך'.

אבא מתפלל, ידע הילד. זהו נתון המשנה את התמונה כולה.

ללא היסוס נטל את הכבודה ויצא אל הרחוב, מושך אליו מבטים נזעמים של פלוגת חיילים סמוכה. אולם הוא - בשלו. 'אבא מתפלל, ומה לי לחשוש' הזכיר לעצמו.

לא הסתפקו החיילים במבטים, אלא תיכף זינקו לעברו וציוו במפגיע: 'דיים למעלה!'

יצחק'ל מתעלם במופגן, ממשיך למחוז חפצו משל אין חיי נטונים כרגע בסכנת חיים של ממש. אבא אמר שיתפלל, אז מה לו ולגחמות החיילים?

כך צעד לו בניחותא כשפלוגת החיילים בעקבותיו, מלווים אותו כצל, שלוה אופפת אותו, רחוב אחר רחוב ומסמטה סמטה, עד שהגיע לבית הכנסת ותיכף נכנס אליה. שם - ידע, לא יוכלו החיילים לתופסו מפאת החוק המונע מהם להיכנס למבנה המשמש לצורכי דת.

את גמולו הרוחני קיבל הילד תיכף, כאשר ראה את הנהרה פושטת על פני המתפללים לנוכח פניו ואת קורת הרוח שהסב להם בכיבוד שהביא, אולם הוא לא התמהמה. עליו לשוב הביתה, ואף בדרך חזור - ידע היטב - תעמוד לו תפילתו של אבא.

חרה אפו של מפקד הפלוגה, אשר המתין בקוצר רוח מחוץ לכותלי בית הכנסת, והוא החליט ללמוד את הילד החצוף לקח שלא ישכח.

הוא הרים את רגלו, עטויה נעל צבאית כבדה ומגושמת, ונכון היה להנחיתה במכה אחת על הנער הבו ולועז לו במעשיו, אולם אז אירע דבר פלא. חרף האימונים שעבר כחייל והניסיון שצבר בתפקידו הצבאי, על שמצופה היה ממנו להשלים משימה עלובה ופשוטה זו על הצד הטוב ביותר, משום מה מעד ורגלו כשלה, הוא נפל באחת ארצה והתגולל בחוסר אונים.

שאר החיילים, למותר לציין, כבר לא ההינו לשלוח יד בילד.

'יודעים אתה מה אירע פה?' שאל לימים ר' יצחק, ותיכף השיב כמובן מאליה: 'אבא התפלל'.

פרשה ופשרה

נידון בפרשה בענייני תפילה

שכר פסיעות

בפרשת השבוע מצווה התורה הקדושה (יב. כא): "כִּי יִרְחַק מִמֶּךָּ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹקֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם" אזי "וְאִכַּלְתָּ בְשֶׁעָרֶיךָ כָּל אֹתָּה נִפְשֶׁךָ".

ומה בנוגע למקרים בהם קיים מרחק ניכר בין ביתו של אדם לבית הכנסת?

האמורא רבי יוחנן, כך מספרת הגמרא (סוטה כב. א), למד פרק בענין קבלת שכר מן השמים - מהנהגתה של אלמנה אחת בה נתקל. וכך היה מעשה: אלמנה אחת היתה באה מדי יום ביומו להתפלל בבית הכנסת של רבי יוחנן, הגם שבסמיכות מקום לביתה היה בית כנסת אחר ומאידך בית הכנסת של רבי יוחנן היה רחוק משמעותית מביתה.

תמה בפניה רבי יוחנן: 'הלא יש לך בית כנסת קרוב לביתך, ומה לך לבוא עד הנה?'

השיבה האלמנה בתמימות: 'רבי, ולא שכר פסיעות יש לי?'

רש"י (ד"ה וקבול שכר) מבאר את פשר אותו 'לימוד קבלת שכר' שהסיק רבי יוחנן ממעשיה, וזו לשונו: "שהיתה סוררת עצמה יותר מן הצורך כדי לקבל שכר וכו', למדנו שיטריח אדם עצמו במצוה לקבל שכר יותר".

ענין זה, כך מבאר באחרונים, אינו סותר את הקביעה לפיה (אבות א. ג) "אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס". זאת משום שרצון השי"ת להעניק גמול ושכר טוב לעושים רצונו, ואם כן ראוי שנעשה את חלקנו בכך - ונביא לך שנקבל שכר.

וכך אכן מובא במשנה ברורה (ס"ז צ ס"ק ז): "ואם יש שתי בתי כנסיות בעיר - טוב לילך להרחוקה, כי שכר פסיעות יש".

יחד עם זאת, בנוגע לעצם ההליכה במיוחד לבית כנסת רחוק יותר, דעת הגאון ר' חיים קניבסקי כי הנהגה זו נכונה דווקא במצב בו אין בכך משום ביטול תורה, שאז יצא שכרו בהפסדו. ואף הגמרא הביאה דווקא את הדוגמה באותה אלמנה, שהרי אשה פטורה מלימוד תורה ואין לה כל הפסד כך.

מילתא חדת"א

פני תפילה מלוכת מדברות קדשו ותורתו של
האדמו"ר רבי דוד חי אינצירא שליט"א

הצדיק שוכח צרת עצמו ומצור ודואג על צרת השכינה

בספר צמח דוד (פר' ויחי) מביא בשם הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמירנא (נתיב מצוותיך נתיב היחוד שביל ד') בשם הגאון הצדיק מו"ה יצחק חריף, אב"ד דק"ק סאמבור, קושית הזוהר על הפסוק (תהלים מב ב) 'כאֵל תַּעֲרַג עַל אֶפְרַיִם מִיֵּם כִּן נִפְשִׁי תַעֲרַג אֲלֵיךָ אֱלֹקִים, וְהִנֵּה אֵיל הוּא זָכָר, וְהִנֵּה לוֹ לִכְתָּב אוֹ 'כֶּאֱיֵל יַעֲרֹג', שְׁנֵיהֶם לְשׁוֹן זָכָר, אוֹ 'כֶּאֱיֵלָה תַעֲרַג' בְּלִשׁוֹן נְקִבָּה, וּמִדַּע עֲרַב כָּאֵן לְשׁוֹן זָכָר וְנִקְבָּה.

וְחַז"ל הִגִּידוּ (ב"ב טו. ובוהר פר' בשלח נב: ופר' פנחס רמט:) שְׁאֵיִלָּה זוֹ רַחֲמָה צַר, וְכִשְׁעָה שְׁפוֹרַעַת לְלִדַת צוֹעֶקֶת שְׁבָעִים קוֹלוֹת כְּמִסְפַּר תְּבוֹת שֶׁל מִזְמוֹר 'זַעֲנָה' (תהלים פרכ כ), וּמִזְמִין לָהּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא דִרְקוֹן [-מִין נֶחֱשׁ] שְׁמִיכִישָׁה בְּבֵית הָרָחֵם, וְנִקְרַע הַמָּקוֹם וּמִתְרַחֵב, כְּדִי שֶׁהַעֲבָר יִכָּל לְצַאת לְשׁוֹם, וְזֶה מֵה שְׁאֵמֵר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאִיּוֹב (איוב לט א) 'הִיִּדְעָתָ עַתְּ לָדַת יַעֲלֵי סֹלַע חֲלָל אֲלוֹת תִּשְׁמֹר', שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁנֵּחַ וְשׁוֹמֵר אֶת הָאֵיִלָּה בַּעַת לְדַתָּהּ.

וְעוֹד אֵימָא בְּחַז"ל (מדרש תהלים כב וכן הוא בוהר שם) עַל אֵיִלָּה זוֹ שֶׁהִיא חֲסִידָה שְׁבָחִית וְרַחֲמִיָּה מְרִבִּים, וְבַעַת שִׁישׁ עֲצִירַת גְּשָׁמִים וְיִבֵּשׂ בְּעוֹלָם, כְּאוֹת כָּל הַחַיּוֹת אֶל הָאֵיִלָּה כְּדִי שֶׁתִּתְּלַח עֵינֶיהָ לְמִרוֹם וְתִבְקֶשׁ רַחֲמִים, וְהִיא זוֹעֶקֶת לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמִמְצִיא לָהֶם מַעֲיָן וְשׁוֹתוֹת כָּלֶם.

וְהֵרַב אב"ד הַעִיר סֶאמְבוֹר ע"ה חָקַר וְשָׁאַל, מֵה יִתְּרָה אִם יֵאָרֵעַ וְיִזְדַּמְנוּ לִפְנֵי הָאֵיִלָּה שְׁנֵי הַמְצָבִים כְּאַחַת, שֶׁהִיא צְרִיכָה לְלָדַת וְגַם מְבַקְשִׁים מִמֶּנָּה לְבַקֵּשׁ מֵה' יִתְבָּרַךְ עַל הַגְּשָׁמִים, וְתִרְצֶה שְׁמִסְתָּמָא כִּינּוּ שֶׁהִיא חֲסִידָה, מִיִּתְּחָה צַעַר עֲבוּרָה וְשׁוֹכַחַת מַעֲצָמָה וּמִפֶּל' סְפוּרָה, וְעוֹשָׂה אֶת עֲצָמָה 'כֶּאֱיֵל זָכָר' שְׁאִינוּ מוֹלִיד וְאִינוּ זוֹעֶק אֲלָא עֲבוּר הַמִּים, וְאִף הִיא זוֹעֶקֶת לָה' יִתְבָּרַךְ לְמַעַן חֲבֵרוּתֶיהָ, 'כֶּאֱיֵל תַעֲרַג', שֶׁהָאֵיִלָּה עוֹשָׂה עֲצָמָה כֶּאֱיֵל זָכָר וְזוֹעֶקֶת לָה' יִתְבָּרַךְ 'עַל אֶפְרַיִם מִיֵּם'.

וּלְפִי זֶה בָּאָר כְּנֻת דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה בְּאֵמָרוֹ 'כִּן נִפְשִׁי תַעֲרַג אֲלֵיךְ אֱלֹקִים', שְׁמִנֵּחַ אֲנִי צַעֲרִי וְצוֹעֵק 'אֲלֵיךְ אֱלֹקִים', עַל צַעַר הַשְּׂכִינָה בְּכַבֵּד, שֶׁהִיא צְרִיכָה מִצָּר וְדוֹאֵג עַל צַרַת הַשְּׂכִינָה, וּמִצָּרַת עֲצָמוֹ שׁוֹכֵחַ לְגַמְדִּי.

מוֹסִיף הַצִּמְח דָּוִד וּבּוֹנֵה עַל חוֹמָה זוֹ טִירַת כֶּסֶף, וּמִבְּאָר אֶת הַתְּנוּבָה (בְּרַשִׁית מט כא) 'נִפְתְּלִי אֲלֵיךְ שְׁלַחָה הַנְּתָן אֲמָרִי שְׁפָר', וְאִף כָּאֵן יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת שְׁדָמוֹ אֶת נִפְתְּלִי לְאֵיִלָּה, נְקִבָּה, וּמִסִּים בְּלִשׁוֹן זָכָר 'הַנְּתָן', וְיִבּוֹא הַבְּאוּר כְּנָל, שֶׁנִּפְתְּלִי, דְּהֵיִינוּ הַצִּדִּיק שִׁישׁ לוֹ לְצַעֵק עַל צַעַר נִפְשׁוֹ וְלִהְתַּפְּלַל בְּעֵדוֹ וְאִינוּ עוֹשֶׂה כֵּן, אֲלָא צוֹעֵק מִתְּפִלָּה עַל צַעַר הַשְּׂכִינָה, נִמְצָא שֶׁהוּא כְּאוֹתָהּ אֵיִלָּה הַמְתַּלַּשֶּׁת בְּבִחִינַת הַזָּכָר, שְׁאִינוּ צוֹעֵק עֲבוּר עֲצָמוֹ כִּי אִם עַל הַמִּים לְמַעַן הַכָּלֵל, וּבְיָדָי צִדִּיק כְּזֶה נִתָּן אֲמָרִי שְׁפָר.

המתפלל על צער השכינה, ראוי שתתקבל תפלתו

מו"ר זְקֵנִי ע"ה בְּסִפְרוֹ שְׁעֵיר אַרְיָה (אות ת), מְבָאָר וְהוֹלֵךְ אֶת מִזְמוֹר י"ז בְּתַהֲלִים, וּבְדִבְרֵיו בְּתַחֲלַת הַמִּזְמוֹר פִּרְשׁ כְּנֻת דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה בְּתַפְלָתוֹ: 'שְׁמַעָה ה' צִדֵּק הַקְּשִׁיבָה רַחֲמֵי הַאֲזִינָה תִפְלָתִי, שְׁמַחֲר וְכֻנְתָּנִי בְּכָל תַּפְלִלוֹת לִתְנוֹן שְׂכִינָת עֲזֶךָ, הִיא מְלֻכּוּתָא קְדִישָׁא הַנִּקְרָא 'צִדֵּק' - שֶׁכָּל כְּנֻת הַתִּפְלָה הִיא לְתַקְנָה וְלִקְרָבָה אֲלֵיךְ שְׁתִּינָה רְאוּיָה לְהִתְיַחַד עִמָּךְ, מִזֶּה הַטַּעַם רְאוּיָה שֶׁתִּתְּקַבֵּל תִּפְלָתִי וְלֹא תִדְחַק אוֹתָהּ. 'כֶּלָּא שְׁפָתֵי מְרוּמָה' - כֶּלָּא הַחֲצִיזוּנִים הַמְקַטְרָגִים עַל תִּפְלָתִי וְנִקְרָאִים 'שְׁפָתֵי מְרוּמָה', וְהֵמָּה חֲלָקֵם לְקַלֵּם, כֶּלָּא יִרְאוּ וְכֵל יִמְצְאוּ וְלֹא יַעֲבֹדוּ חֲלִילָה בְּעֵלוֹת תִּפְלָתִי.

וְכִכֵּר מְבָאָר בְּתַנָּא דְּבִי אֵלִיָּהוּ (רבא, פ"ד ז-ח): כָּל חֶסֶם וְחֶסֶם מִיִּשְׂרָאֵל שִׁישׁ בּוֹ דְּבִרִי תוֹרָה לְאַמְתּוֹ וּמִתְאַנֵּחַ עַל כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעַל כְּבוֹדוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל כָּל יָמָיו, וּמִתְחַמֵּד וּמִתְאַנֵּחַ עַל כְּבוֹד יִרְשׁוּלַיִם, וְעַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְעַל הַיְשׁוּעָה שֶׁתִּצְמַח בְּקִרְבּוֹ בְּיָמָיו, וְעַל כְּנוֹס גְּלוּת, מִיַּד שׁוֹרָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ בְּקִרְבּוֹ שְׁנֵאמַר וכו', מְבָאָר אֲמָרוֹ, כֵּל מְלָמִיד חֶסֶם שְׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה בְּכָל יוֹם תְּמִיד בְּשִׁבְלִי לְהַרְבוֹת כְּבוֹד שְׁמִים, אִינוּ צְרִיךְ לֹא חֶרֶב וְלֹא חֲנִית, וְלֹא כָּל דְּבַר שִׁינִי לוֹ שׁוֹמֵר, אֲלָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁמְרוֹ בְּעֲצָמוֹ, וּמְלָאכִי הַשֶּׁרֶת עוֹמְדִין סָבִיב לוֹ, וְחֶרֶב בְּיָד כָּלֶם וּמְשַׁמְרִין אוֹתוֹ שְׁנֵאמַר וכו'.

מִל, בְּכָל נַחֲלָקוֹ הַפּוֹסְקִים וְהַדְּבָר תְּלוּי בְּגִרְסַת הַגְּמָרָא. יֵשׁ הַסְבוּרִים (בֵּית יוֹסֵף או"ח צב בשם הרי"ף) כִּי מִל הִרִי הוּא כִּיחוֹר מִמִּיל, וְהַחֲבִיבָה תַקְפָּה אֶךְ וּרְק בְּמִידָה וְהַמְרַחֵק לֵאחֹרֵיו הֵינוּ פָחוֹת מִמִּיל, אוֹלָם יֵשׁ הַחוֹלְקִים עַל כֵּךְ (בֵּית יוֹסֵף שם בשם הרמב"ם) וְקוֹבְעִים כִּי עַד מִיל וְעַד כִּלְכָּל יֵשׁ לַחֲזוֹר אַחֵר מִים לֵאחֹרֵיו, וְאִילוּ הַפְטוֹר תַקֵּף אֶךְ וּרְק כְּאִשֶּׁר הַמְרַחֵק הֵינוּ יוֹתֵר מִמִּיל.

היסח הדעת

בְּדִינֵי הַסְעוּדָה פֶּסֶק כִּי הַמְסִיחַ דַּעְתּוֹ - עֲלִיו לַחֲזוֹר וְלִטּוֹל יָדָיו. לַעֲנִין תִּפְלָה, יִשְׁנֵה מַחֲלוּקַת רַאשׁוֹנִים מֵהַ דִּין בְּמִידָה וְהַסִּיחַ אָדָם אֶת דַּעְתּוֹ מִשְׁמִירַת יָדָיו לְאַחַר שֶׁכָּבַר נִטְלָם.

יֵשׁ הַסְבוּרִים (בֵּית יוֹסֵף שם) כִּי כִלְכָּל לֹא שִׁיךְ עֲנִין הַיִּסָּח הַדַּעַת בְּנִטִּילַת יָדָיו לַתִּפְלָה, אוֹלָם יֵשׁ הַחוֹלְקִים עַל כֵּךְ (טוֹר שם בשם אבי העזרי) וְטוֹעֲנִים כִּי אִף בְּתִפְלָה שִׁיךְ הַיִּסָּח הַדַּעַת לַעֲנִין שְׁמִירַת יָדָיו, וְלִשְׁטִיטָה זוֹ כִּלְכָּל לֹא יוֹעִיל נִקְיוֹן כִּפּוּי כִּלְכָּל דְּבַר הַמְנַקֵּה כְּאִשֶּׁר הַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִשְׁמִירַתוֹ.

יִסוֹד הַמַּחֲלוּקַת נִעוֹץ בְּשִׁאֲלָה - הֵאֵם טַהֲרַת הַיָּדִים לַתִּפְלָה יֵשׁ לָהּ שִׁיכוֹת אֶךְ וּרְק לְכַלּוֹךְ אִשֶּׁר יִיתָכֵן וְדַבָּק בָּהֶן, וְאִם כֵּן יוֹעִיל כִּלְכָּל דְּבַר הַמְנַקֵּה, אוֹ שְׁמָא יֵשׁ כְּאֵן עֲנִין נוֹסֵף שֶׁל טַהֲרָה, וְלִזֶּה לֹא יוֹעִיל כִּלְכָּל הַיִּסָּח הַדַּעַת.

נטילה בברכה

יֵשׁ מַהֲרַשְׁאוֹנִים שֶׁפֶּסֶק (רמב"ם הלכות ברכות י ב) שֶׁכִּלְכָּל נְטִילַת יָדָיו - אִף נְטִילָה קוֹדֶם לַתִּפְלָה חַיִּיבַת בְּרַכָּה. וְיֵשׁ שֶׁכְּתִבוּ (טוֹר שם בשם הרא"ש) כִּי אֲכַן חַיִּיבִים בְּרַכָּה, אֲלָא שִׁישׁ לַחֲלֹק בֵּין נְטִילַת הַיָּדִים בְּמִים - עֲלִיָּה יֵשׁ לְבִרַךְ 'עַל נְטִילַת יָדָיו' כִּשֶּׁם שֶׁמְבַרְכִּים קוֹדֶם הַמְזוֹן, לְבִין נְקִיוֹן הַיָּדִים בְּכָל דְּבַר הַמְנַקֵּה - שְׁאִז יֵשׁ לְבִרַךְ 'עַל נְקִיוֹת יָדָיו'.

אֲכַן יֵשׁ הַחוֹלְקִים עַל כֵּךְ וְסוֹבְרוֹים (שו"ת הרשב"א סי' קצא) כִּי מֵה שֶׁתִּקְנֵנוּ בְּבוּקֵר נְטִילָה בְּרַכָּה הוּא רַק מִשּׁוֹם שֶׁקָּם הָאָדָם מִשְׁנֵתוֹ וְהָרִי הוּא כְּבִרְיָה חֲדָשָׁה, אוֹלָם נְטִילַת יָדָיו לַתִּפְלָה כְּשֶׁלְעֲצָמָה אִינֵה חַיִּיבַת בְּרַכָּה.

בְּבֵית יוֹסֵף (שם) נִפְסַק לְהַלְכָה בְּהַסְתַּמֵּךְ עַל הַכָּלֵל לִפְנֵי 'סֶפֶק בְּרַכּוֹת לְהַקֵּל', לְמַעֲשֶׂה אִין לְבִרַךְ עַל נְטִילָה זוֹ, שְׁהִרִי תְלוּי עֲנִין זֶה בְּמַחֲלוּקַת הַרַשְׁאוֹנִים כְּאִמּוֹר.

אִמּוֹר חֲכָמִים (בְּרַכּוֹת טו, א): "כִּל הַנִּפְנֵה וְנוֹטֵל יָדָיו וּמִנִּיחַ תִּפְלִין וְקוֹרָא קְרִיאת שְׁמַע וּמִתְפַּלֵּל - מַעֲלָה עֲלָיו הַכְּתוּב כְּאִלוֹ בְּנֵה מִזְבֵּחַ וְהַקְרִיב עֲלָיו קֶרֶבֶן, דְּכָתִיב (תהלים כו, ו): "אַרְחֵץ בְּגִנְיֹן כְּפִי וְאַסְכְּבָה אֶת מִזְבִּיחִי הַיְיָ".

וְלֹא עוֹד, אֲלָא שֶׁנִּחְשַׁב לוֹ הַדְּבַר כְּאִילוֹ טַבֵּל כִּל גּוֹפּוֹ בְּמִים לְטַהֲרָתוֹ (שם), שְׁהִרִי לֹא נִאֲמַר בְּפִסּוֹק 'אַרְחֵץ כְּפִי' אֲלָא 'אַרְחֵץ בְּגִנְיֹן כְּפִי', דְּהֵיִינוּ רַחֲצִית כִּל הַגּוֹף.

חיבה מעיקר הדין

חֲשׁוֹב רַאשִׁית לְהַבְהִיר כִּי אִין בְּכָךְ מַעֲלָה יִתִּירָה וְסִלְסוֹל חֲסִידוֹת, אֲלָא זֹוּהִי הַלְכָה פְּסוּקָה וּמַחֲיִיבַת, וְכִכֵּר קִבֵּעַ זֹאת רַבְנוּ הַגְּדוֹל הַרַמְבַּם (הַלְכוֹת תִּפְלָה ד, ב), שֶׁפֶּסֶק כִּי רַאשִׁית יֵשׁ לִטּוֹל יָדָיו עַד הַפֶּרֶק וּרְק לְאַחַר מִכֵּן לְהַתְפַּלֵּל.

יִתִּירָה מִכֵּךְ, עַל אִף מַעֲלָתָה הַגְּדוֹלָה שֶׁל תִּפְלָה בְּזִמְנָהּ וְהַחֲבִיב הַפְּשׁוּט שֶׁבְּכָךְ, פּוֹסֵק הַרַמְבַּם (שם) הַלְכָה א' כִּי אִף בְּהִגִּיעַ זְמַן הַתִּפְלָה - חוֹבָה עַל הַמְתַּפְּלֵל לְעַכֵּב לִשֶּׁם כֵּךְ אֶת הַתִּפְלָה עַד שִׁיטּוֹל יָדָיו.

לְאוֹר אַחֵר מִים - עַד כְּמָה

דִּין זֶה אִמּוֹר כְּאִשֶּׁר יֵשׁ מִים זְמִינִים לְנִטִּילָה, וּבְמַצֵּב שְׂכֻזָּה אֲכַן יֵשׁ לְעַכֵּב הַתִּפְלָה אִף שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּה עַד שִׁיטּוֹל יָדָיו. אוֹלָם בְּמַקְרָה בּוֹ אִין בְּנִמְצָא מִים בְּקִרְבָּת מְקוֹם, לִכֵּן הַתִּיחַסוֹ חו"ל וְקִבְעוֹ (בְּרַכּוֹת שם) כְּלָלִים דְּבַדֵּר.

אִם בְּמַרְחָק שְׁאִינוּ עוֹלָה עַל אַרְבַּע פְּרַסְאוֹת, הֵיִינוּ שְׁמוֹנֵת אַלְפִים אִמָּה מִמֶּנּוּ וְהוֹלָאָה, יִשְׁנֵם מִים הַרַאווִים לְנִטִּילָה, חוֹבָה עַל הַמְתַּפְּלֵל לְלַכַּת לְאוֹתוֹ מְקוֹם וְלִטּוֹל יָדָיו. אֲכַן בְּמִידָה וְהַמְרַחֵק עוֹלָה עַל כֵּךְ, נִקָּה יָדָיו בְּעַפֵּר אוֹ בְּצִירוֹר אוֹ בְּכָל דְּבַר בּוֹ נִיתָן לְנִקּוֹת יָדָיו, שְׁהִרִי לֹא נִאֲמַר בְּפִסּוֹק 'אַרְחֵץ בְּמִים' אֲלָא 'אַרְחֵץ' סָתֵם.

כְּאִשֶּׁר הָאָדָם בְּדִרְכוֹ לְמַחֲוֹ חֲפָצוֹ, וְאִילוּ הַמִּים בְּמִיָּקוֹם הַמְּנוּגָד לְכִיוּן הַלִּיכָתוֹ, מֵה שִׁדְרוּשׁ מִמֶּנּוּ לְשׁוֹב לֵאחֹרֵיו, אִזִּי תְלוּי הַדְּבַר בְּמַרְחָק שׁוֹנֵה מִהַגֵּל. אִם יֵשׁ בִּינוֹ לְבִין הַמִּים עַד מִיל, הֵיִינוּ אַלְפִיִּים אִמָּה, אִזִּי מַחֲבֹבָתוֹ לְשׁוֹב לֵאחֹרֵיו וְלִטּוֹל יָדָיו, וּבְמִידָה וְהַמְרַחֵק עוֹלָה עַל מִיל, אִזִּי אִין חוֹבָתוֹ לְשׁוֹב לֵאחֹרֵיו אֲלָא נִקָּה יָדָיו כְּאִמּוֹר בְּכָל דְּבַר הַמְנַקֵּה.

בְּמַקְרָה בּוֹ רַחוּקִים הַמִּים לֵאחֹרֵיו בְּדִיּוֹק

פרשה למעשה

הלכות תפילה לאור הפרשה

בְּפִרְשַׁת הַשְּׁבִיעִי נִצְטוּוּינוּ (טו, ט): "שְׁבָעָה שְׁבָעַת תִּסְפֹּר לָךְ מִהַחֵל חֲרָמֶשׁ בְּקָמָה תַחֵל לְסַפֵּר שְׁבָעָה שְׁבָעוֹת", וּבַמַּהֲלַךְ הַדּוֹרוֹת נִטְמַע סֹדֵר סְפִיר הָעוֹמֵר כְּהַמְשָׁךְ יִשְׂרָאֵל לַתִּפְלָה עֲרַבִּית, עַד שֶׁבְּמַרְבִּית הַסִּידוּרִים מוֹפִיעַ נוֹסַח הַסְפִירָה תִּיכַף לְאַחַר הַתִּפְלָה, קוֹדֵם 'עֲלִינוּ לִשְׁבַח' אוֹ לֵאחֹרֵיו, תְלוּי בְּמִנְהַגֵי הָעֵדוּת.

אִדּוּת כֵּךְ שֶׁסְפִירַת הָעוֹמֵר נִאֲמַרַת לְמַעֲשֶׂה דּוּוֹקָא אַחַר תִּפְלַת עֲרַבִּית וְלֹא לִפְנֵיהָ, כְּתַב הַיַּעֲבִיץ (בִּסְפִיר 'מִוֹר וְקִצִּיעָה' תַפֶּס) כִּי הַמְנַהֵג נוֹסַד בְּתַקּוּפוֹת בְּהֵן נִהְגוּ רֹוב הָעַם לְהַתְפַּלֵּל עֲרַבִּית קוֹדֵם צֹאת הַכּוֹכְבִים, וְלִפְנֵיכֵן בַּעַת תִּפְלַת עֲרַבִּית עֲדִיין לֹא הִיתָה כִּלְכָּל אִפְשָׁרוֹת מִבְּחִינָה הַלְכָתִית לְסִפּוֹר לְעוֹמֵר, שְׁהִרִי טוֹרֵם הַחֵל הַיּוֹם הַחֲדָשׁ.

לְדַבְרֵי הַיַּעֲבִיץ, כְּאִשֶּׁר מִתְפַּלֵּל אָדָם לְאַחַר צֹאת הַכּוֹכְבִים - אֲכַן יֵשׁ לְהַקְדִּים אֶת סְפִירַת הָעוֹמֵר אִשֶּׁר הִיא מִצְוָה דְּאוֹרִייתָא - לַתִּפְלַת עֲרַבִּית אִשֶּׁר לְהַלְכָה נִפְסַק כִּי הִיא בְּגִדֵּר רִשׁוֹת. אִמֵּנִם לְמַעֲשֶׂה נִהְגוּ הַמוֹנִי בֵּית יִשְׂרָאֵל לְהַקְדִּים אֶת תִּפְלַת עֲרַבִּית בְּכָל מַצֵּב, זֹאת בְּהַסְתַּמֵּךְ עַל הַכָּלֵל: 'תְּדִיר וְשִׁאֲנוֹ תְּדִיר - תְּדִיר קוֹדֵם', וְהִרִי תִפְלַת עֲרַבִּית תְּדִירָה הִיא יוֹתֵר.

עַל כָּל פְּנִים, בְּמִידָה וּמִסִּיבָה מִסּוּיִמוֹת מִתְפַּלֵּל אָדָם מִמַּשׁ מֵאוּחֹר אֶת תִּפְלַת עֲרַבִּית, לְדַעַת רֹוב הַפּוֹסְקִים (עִי אִלִּיָּה רַבָּה תַפֶּס וְעוֹד) עֲלִיו לְהַקְדִּים וְלִוְמֹר סְפִירַת הָעוֹמֵר, כְּדִי לִקְיִים עֲנִין (וְיִקְרָא כג, טו) 'תְּמִימַת תְּהִינָּה' וְכִדִּי שֶׁהַסְפִירָה תִּהְיֶה כִר בְּתַחֲלִיל הַיּוֹם וּבְכֵךְ יִימָנֶה יוֹם תְּמִים.

מֵאִדְכֵךְ, דַּעַת מַחֲדוּשַׁת הַצִּיעַ הַגָּאוֹ

כמה פעמים השתעלנו בתפילת שמונה עשרה האחרונה? האם התעטשנו או כחכחנו בגרוננו? שמא גיהקנו או שיהקנו? מישהו בכלל יכול לספור? לדעת? לשים לב לכך?

סוגיא שלמה במסכת ברכות (כד, ב) עוסקת בעניינין של פעולות מסוימות אותן מותר או אסור לבצע בעת התפילה, ביניהן גיהוק ושיהוק, עיטוש וגירוד וכן הלאה. וכאן עומד אדם ותווה לעצמו: אפשר בכלל לעקוב אחר הדברים, לשים לב לכל תנועה, בתפילה ובכלל?

נשוב רגע לסוגיא, או יותר נכון - לתחילתה. הסוגיא פותחת בעדות שהעיד רבי חנינא, מגדולי תלמידי רבנו הקדוש, ממנה משתמע כמה וכמה הלכות בנושא התפילה (שם ע"א): "אמר רבי חנינא, אני ראיתי את רבי שגיק ופיהק, ונתעטש, ורק, וממשמש בבגדו, אבל לא היה מתעטף, וכשהוא מפהק - היה מניח ידו על סנטרו". בעדות זו תולה הגמרא תילי תילים של דיוקים וסברות, הוכחות וראיות לכאן ולכאן, שאלות ותשובות.

הוי אומר, ומבהיל לחשוב על כך - רבנו הקדוש הקפיד על כל גיח, כל פעולה ולו המינימלית ביותר, ובתפילתו עשה רק את הפעולות המותרות לכתחילה. שהרי עדות זו נמסרה מפי תלמידיו כמקור להלכה למעשה, מה שמעיד על כך שהם בעצמם ידעו כי אין כלל צד שהוא יעשה דבר-מה בתפילתו ללא מחשבה תחילה וידיעה ברורה כי הדבר מותר.

מותר השכל יש לנו לקחת מכך, ללמוד מדרכיו של רבי יהודה הנשיא ולנסות להתחבר יותר לעולמה של תפילה, לחוות את החוויה הרוחנית המרוממת הזו עם יותר חיבור, יותר שימת לב, יותר דביקות וקרבת אלוקים.

בתלמוד ירושלמי (ברכות פ"ה ה"ד) מובאת אמרתו הנוקבת של רבי מתניה, כי הוא מודה לראשו על אשר בהגיעו ל'מודים' כורע הוא מעצמו, מתוך הרגל. ומה נאמר אנו, אזובי הקיר?

הנה על פי תורת הסוד ישנם ארבעה עולמות, הבאים לידי ביטוי בחלקי התפילה השונים. באמירת פרשת הקרבנות והקטורת מכוון המתפלל כנגד עולם העשייה, לאחר מכן התפילה מכוונת בפסוקי דזמרא כנגד עולם היצירה המרומם יותר, קריאת שמע וברכותיה כנגד עולם הבריאה ואילו תפילת שמונה עשרה שייכת לעולם הגבוה מכל - עולם האצילות.

על פי זה מבאר הר"ק ר' צבי אלימלך מדינוב בספרו 'אגרא דכלה' את אזהרת התורה בפרשתנו (יב, יג): "השֹׁמֵר לָךְ פֶּן תַּעֲלֶה עֲלֶיךָ בְּכָל מָקוֹם אֲשֶׁר תֵּרָאֶה".

כי הנה התפילות, כידוע, הינן כנגד הקרבנות. והנה יש אדם הזוכה להתעורר כראוי באמירת הקרבנות, זוכה לדביקות באמירת פסוקי דזמרא ואף מכוון כדבעי בקריאת שמע וברכותיה, אולם בהגיעו לתפילת שמונה עשרה לבו וכוונתו בל עמו. ובדבר זה צריך התעוררות והשתדלות מיוחדת, לבל יחמיץ חלילה את העיקר.

וזהו 'פֶּן תַּעֲלֶה עֲלֶיךָ', היינו העלאת ניצוצות הקדושה בתפילתך, רק 'בְּכָל מָקוֹם אֲשֶׁר תֵּרָאֶה' דהיינו בעולמות שביד האדם להשיג ולתפוס. אלא אדרבה תעלה אותם דווקא לעולם הטמיר והגבוה מעל גבוה שאין בכוחך להשיגו לתפוס ולו את קצהו, היינו עולם האצילות אשר כנגדו מכוונת תפילת שמונה עשרה.

ביאו לפניו - בדיעה

הכרת קטעי התפילה - מתוך סידור עוז והדר

לאחר אמירת 'עושה שלום' בסיום התפילה, קודם ששב האדם ממקומו ומעיקרת רגליו, אומרים נוסח זה: "יְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאַלְקֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְעָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֻלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ, וְשֵׁם נִעְבְּדְךָ בִּירְאָה כִּימֵי עוֹלָם וְכִשְׁנֵים קַדְמֹנִית [וְעַרְבָה לָהּ] מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם כִּימֵי עוֹלָם וְכִשְׁנֵים קַדְמֹנִית".

מקור נוסח זה במשנה (אבות ה, כ), וכבר בסידורים קדומים נקבע לאומרה כאן. הרמ"א (א"ח קכג, א) מבאר כי מקומה נקבע כאן, שהרי התפילות כנגד הקרבנות, ואם כן ראוי להתפלל בסוף התפילה על כך שייבנה בית המקדש ותחזור עבודת הקרבנות למקומה.

על פי הטעם האמור, תוספת הבקשה 'וְתֵן חֻלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ' אין בה ענין בפני עצמה, אלא היות וזו הלשון המובאת כבר בנוסח שבמשנה, על כל אומרים זאת אף כאן.

אכן בדרכי משה (שם ס"ז) כתב הרמ"א בסגנון שונה, לפיו כיון שאמרנו בתפילה 'וְהִשְׁבָּה אֶת הָעֶבֶד לְדָבִיר בִּיתְךָ', לפיכך מבקשים כעת על בנין בית המקדש, ואילו כנגד הבקשה שבתפילה 'כִּרְכֵנוּ אֲבִינוּ כְּלָנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ' אנו מבקשים שיאיר לנו הקב"ה באור תורתו הקדושה ויזכה אותנו לקנות את חלקנו בה.

סיום תפילה זו, כפי הנראה מלשונה, מכוון אף הוא כנגד בית המקדש ועבודת הקרבנות שיתקיימו במהרה בימינו.

הפלא ופלא

שאלות וחידות מבני התפילה

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה בסידור המבואר ובמדוריו מבית מתיבתא.

תשובות מגילון קודם

פר' עקב:

1. תשובה א' - לדעת דרכו יתברך בכל הארץ, שמשלם גמול למאמינים בו.
2. תשובה ב' - מלאכי מרום.
3. תשובה ג' - ארבעת האנשים החייבים בהודיה מיוחדת לקב"ה.

אנו מקדימים ומבקשים קודם תפילת שמו"ע 'ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך. לשם מה דרוש שהקב"ה יתחם לאדם את השפתיים?

- (א) משום שאילו לא כן, לא היה האדם מסוגל להוציא הגה מפיו מרוב פחד ובושה.
- (ב) כדי שבתפילתו ישיכל לבקש על הדברים הנכונים עבורו, ברוחניות ובגשמיות.
- (ג) שתי התשובות נכונות.

בברכת הגאולה שבתפילת שמו"ע אנו מבקשים: 'וגאלנו גאולה שלמה מהרה'. מהי בדיוק 'גאולה שלמה'?

- (א) הגאולה העתידית באחרית הימים.
- (ב) גאולת הגוף והנפש יחד.
- (ג) ישיבה לבטח בהשקט ובשלווה.

בברכות קרי"ש של ערבית נאמר שבח הקב"ה שהוא 'משנה עתים ומחליף את הזמנים'. מה ההבדל בין 'משנה עתים' לבין 'מחליף את הזמנים'?

- (א) שינוי העתים היינו שמני היום והלילה, ואילו החלפת הזמנים כוונתה לחילופי עונות השנה.
- (ב) שינוי העתים היינו החלפת יום ללילה וכיוצ"ב, ואילו החלפת זמנים אלו שינויים שלא כדרך הטבע.
- (ג) אף תשובה אינה נכונה.

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: m028039999@gmail.com או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

- על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'מקושרים'. 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכייה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).